

نگرش کارکنان ترویج کشاورزی منطقه شمال غرب استان خوزستان نسبت به خصوصی سازی ترویج کشاورزی و عوامل مؤثر در آن

محمد جعفر بهتاش، عبدالعظیم آجیلی، پریسا اشرفی^۱

چکیده

امروزه خصوصی سازی ترویج کشاورزی به عنوان یک گزینه در کنار بخش دولتی، جایگاه قابل قبولی پیدا کرده است. هدف تحقیق حاضر، بررسی دیدگاه‌های خصوصی سازی ترویج کشاورزی در منطقه شمال غرب استان خوزستان (دزفول، اندیمشک و شوش) از نظر کارکنان ترویج کشاورزی و تعیین تأثیر ویژگیهای فردی و حرفه‌ای پاسخگویان بر نگرش آنان بوده است. تحقیق حاضر به صورت پیمایشی انجام شد و نمونه‌گیری به صورت تمام شماری صورت گرفت و پرسشنامه مربوطه برای پنجاه نفر از کارکنان ارسال گردید. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، اطلاعات مورد نیاز از طریق نرم افزار رایانه‌ای SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این پژوهش، از روش تحقیق توصیفی برای انعکاس ویژگیهای فردی کارکنان و وضعیت خدمات ترویج در منطقه و از روش استنباطی برای تبیین نظرات آزمودنی‌ها بهره‌گیری شد. نتایج حاصل از تحلیل همبستگی، نشان داد که میان متغیرهایی نظیر سابقه کار ترویجی و رضایت از شرایط کار با گرایش به خصوصی سازی ترویج کشاورزی رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. واکاوی نتایج آزمون‌های تی استیودنت و تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت معنی داری میان گرایش به خصوصی سازی ترویج و سابقه کار ترویجی وجود دارد. این در حالی است که سایر متغیرها تفاوت معنی داری نداشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: خصوصی سازی، خصوصی سازی در کشاورزی، ترویج دولتی، ترویج خصوصی، کارکنان ترویج کشاورزی.

۱- به ترتیب مربی، استادیار و دانشجوی کارشناسی ارشد گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین.
(Email: jafarjafarm@yahoo.com)

مقدمه

مرادنژادی، (۱۳۸۱). همچنین قمر (Qamar, 2000) محدودیتها و ضعف نظام ترویج بخش عمومی از قبیل ساختار و عملیات متمرکز از بالا به پایین، سطح پوشش ناکافی خدمات ترویجی و محدودیت شغلی کارکنان ترویج را عاملی در جهت گرایش جهانی به فرایند خصوصی سازی می داند. علاوه بر آن، ساراوانان (Saravanan, 2001) فشار مالی وارد بر دولتها، تجاری شدن بخش کشاورزی در سطح بین المللی و نارضایت‌مندانانه بودن عملکرد بخش دولتی را از جمله دلایل لزوم خصوصی سازی ترویج کشاورزی مطرح می کند.

به دنبال گرایش جهانی به فرایند خصوصی سازی خدمات ترویج کشاورزی، در کشور ما نیز برای حل مسائل موجود مدتی است که فعالیتهای پراکنده‌ای در قالب طرحهای سازمانی و تحقیقات پایان نامه‌ای صورت گرفته که نتایج متفاوتی را در برداشته است. به طوری که فرخی (۱۳۸۰) در بررسی نگرش کارشناسان و کشاورزان استان ایلام نسبت به فرایند خصوصی سازی ترویج کشاورزی، گرایش نسبتاً مساعدی را در این رابطه به دست آورده است. بیگلریان (۱۳۸۱) در بررسی نگرش رؤسا و معاونان سازمانهای جهاد کشاورزی کشور در خصوص راهکار خصوصی سازی ترویج کشاورزی ایران، نگرش مثبت با فراوانی (۹۳/۸۳٪) را به دست آورده است. همچنین بررسی امکان خصوصی سازی ترویج کشاورزی در شهرستان شهریار از دید مسئولان، مروجان و کشاورزان، عنوان تحقیقی است که توسط پیرو شعبانی (۱۳۷۶) انجام شده است. در این مطالعه نیز گرایش مساعدی نسبت به خصوصی سازی خدمات ترویج کشاورزی برآورد گردید.

با توجه به این که تاکنون تحقیقی در مورد امکان خصوصی سازی خدمات ترویج کشاورزی در استان خوزستان از دید مخاطبان و کارشناسان صورت نگرفته است، این تحقیق که به صورت مطالعه میدانی و کتابخانه‌ای انجام شده است، به دنبال بررسی دیدگاه‌های خصوصی سازی خدمات ترویج کشاورزی در منطقه شمال غرب استان خوزستان از دید کارکنان ترویج بوده و اهداف زیر را مد نظر قرار داده است:

ترویج بخش دولتی در دهه‌های هفتاد و هشتاد میلادی به شدت مورد انتقاد سیاستمداران و اقتصاددانان کشورهای توسعه یافته واقع شد. عمده تمرکز آنان بر هزینه‌ها و مسائل مالی ترویج بخش دولتی بود (ابراهیمی، ۱۳۸۲). عدم کفایت، پایین بودن کیفیت و عدم انطباق و ارتباط محتوای آموزشی با نیازهای ارباب رجوع، محدودیت سازمانی و مدیریتی، پایین بودن سطح توانایی مدیران در تصمیم‌گیری صحیح، افزایش یارانه، تضاد نقش برای کارکنان و خروج نیروهای کیفی موجب انتقاد از ترویج بخش دولتی شده و لزوم بازنگری ترویج را محسوس می‌سازد (توده روستا، ۱۳۸۲).

خصوصی سازی در جهان در اواخر نیمه دوم دهه هفتاد و بخشی از دهه هشتاد میلادی روی داد که طی آن اقتصاددانان، متخصصان و سازمانهای بین المللی روند آزادسازی و خصوصی سازی را کلید رفع بحرانهای اقتصادی آن زمان دانستند (نجفی، ۱۳۸۲). سوابق موضوع و روند حرکت خصوصی سازی در جهان و ایران گویای این مسأله است که حرکت به سمت خصوصی سازی ترویج کشاورزی از مهمترین پاسخها به این معضلات بوده است. این امر در بسیاری از موارد منجر به تکثر نهادی و شکل‌گیری آمیزه‌ای از نظام‌های خصوصی، برای پاسخگویی به کشاورزان گردید (ابراهیمی، ۱۳۸۲).

ولجانوفسکی، خصوصی سازی را به معنای انجام فعالیتهای اقتصادی توسط بخش خصوصی یا انتقال مالکیتها و دارایی‌ها به بخش خصوصی می‌داند، وی بر دو بعد واگذاری فعالیتهای و انتقال مالکیت تأکید دارد (فرخی، ۱۳۸۰). خصوصی سازی در ترویج کشاورزی نوعی فرایند است که در آن فعالیتهای آموزشی، ترویجی و مشاوره‌ای خارج از نظام دولتی توسط بخش خصوصی ارائه می‌شود و هزینه ارائه خدمات به نحوی به وسیله کشاورزان تأمین می‌شود (توده روستا، ۱۳۸۲).

در این راستا روبرو معتقد است بازسازی ساختاری، تعدیل تمرکز زدایی و خصوصی سازی ترویج کشاورزی از جمله راهبردهای متحول کننده‌ای است که دولت می تواند جهت ارتقاء کارکرد ترویج به کار برد (شریف زاده و

مورد پرسش قرار گرفتند. پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها و استخراج داده‌ها، ضریب آلفا کرونباخ برای مجموع سؤالات در سطح ۰/۷۰ محاسبه شد. در این مرحله پس از اصلاح پرسشنامه از طریق حذف برخی سؤالات، مجدداً پایایی پرسشنامه مورد سنجش قرار گرفت در این مرحله ضریب آلفا کرونباخ در سطح ۰/۷۵ به دست آمد. ضمن آنکه این تعداد از پاسخگویان از مطالعه اصلی حذف گردیدند.

در تحقیق حاضر، متغیرهایی نظیر سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، سابقه کارسازمانی، سابقه کار ترویجی و رضایت از شرایط کار به عنوان متغیرهای مستقل و گرایش به خصوصی سازی ترویج کشاورزی به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شدند. بر اساس اهداف تحقیق فرضیات پژوهش عبارت بودند از:

۱- بین ویژگی‌هایی مانند سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی، سابقه کار سازمانی، سابقه کار ترویجی کارکنان با گرایش به خصوصی سازی ترویج کشاورزی رابطه معنی داری وجود دارد.

۲- بین میزان رضایت کارکنان ترویج کشاورزی از شرایط کار با گرایش به خصوصی سازی ترویج کشاورزی رابطه معنی داری وجود دارد.

۳- بین گروه‌های مختلف کارکنان ترویج کشاورزی با سن، سطح تحصیلات، سابقه کار سازمانی و سابقه کار ترویجی متفاوت با گرایش به خصوصی سازی ترویج کشاورزی تفاوت معنی داری وجود دارد.

پس از جمع‌آوری اطلاعات و استخراج داده‌ها بر مبنای فرضیه‌های تحقیق، برای پردازش داده‌ها در دو سطح توصیف داده‌های آماری، تجزیه و تحلیل و تبیین داده‌ها از نرم افزار رایانه‌ای SPSS استفاده گردید. در تحلیل داده‌های آماری بر اساس نوع متغیرها از ضرایب همبستگی جهت تعیین رابطه همبستگی و از آزمون‌های آماری تی استیودنت و آنالیز واریانس یکطرفه برای تعیین تفاوت میانگین گروه‌های مختلف پاسخگویان استفاده شد.

۱- بررسی ویژگی‌های فردی و اقتصادی کارکنان ترویج کشاورزی منطقه و رابطه آن با نگرش نسبت به خصوصی سازی ترویج کشاورزی

۲- بررسی وضعیت خدمات ترویج کشاورزی بخش دولتی در محدوده تحقیق و میزان رضایت کارکنان ترویج از آن

۳- بررسی دیدگاه کارکنان ترویج کشاورزی نسبت به فرایند خصوصی سازی ترویج کشاورزی در محدوده تحقیق.

روش پژوهش

نظر به اینکه این مطالعه به دنبال بررسی دیدگاه‌های کارکنان ترویج کشاورزی در زمینه خصوصی سازی خدمات ترویج کشاورزی می‌باشد، برای انجام این پژوهش از تحقیق پیمایشی استفاده گردید. برای انتخاب نمونه‌ها از روش سرشماری استفاده شد. جمعیت آماری تحقیق شامل کارکنان ترویج کشاورزی (کارشناسان، مسئولان و مروجان) شاغل در سازمان جهاد کشاورزی شهرستانهای دزفول، اندیمشک و شوش و مراکز خدمات روستایی در سطح دهستان‌های تابع به تعداد ۵۰ نفر بوده است. در جمع‌آوری اطلاعات به طور عمده از دو روش استفاده شد. ابتدا جهت تبیین مبانی تئوری و پیشینه تحقیق با استفاده از شیوه کتابخانه‌ای به جمع‌آوری اطلاعات نظری مبادرت گردید. پس از مطالعه مقدماتی به روش میدانی از پرسشنامه ای با ۲۱ سؤال بسته در زمینه ویژگی‌های فردی و نگرش کارکنان نسبت به موضوعاتی از قبیل وضعیت موجود خدمات ترویج کشاورزی، ابعاد مختلف خصوصی سازی و مباحث نظری خصوصی سازی ترویج کشاورزی، استفاده گردید.

روائی صوری ابزار تحقیق بر مبنای نظرات اساتید صاحب‌نظر مورد تائید قرار گرفت. بر این اساس پرسشنامه در اختیار اساتید گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه کشاورزی و منابع طبیعی رامین قرار گرفت و پس از در نظر گرفتن نظرات آنان، پرسشنامه نهایی تنظیم گردید. جهت سنجش پایایی پرسشنامه از مطالعه راهنما استفاده شد که به دلیل محدود بودن نمونه‌ها بیست نفر از کارکنان ترویج مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان اهواز

یافته‌ها و بحث

الف) یافته‌های توصیفی

براساس متغیر سن از مجموع افراد پاسخگو، ۱۰ درصد کمتر از ۳۰ سال، ۲۴ درصد بین ۳۰ تا ۴۰ سال و ۶۶ درصد بیشتر از ۴۰ سال سن داشتند. ضمن آنکه انحراف معیار متغیر ۹/۰۶ سال بوده است. این نتایج نشان می‌دهد که جامعه آماری مورد نظر از لحاظ سنی، تقریباً میان سال می‌باشند.

از نظر سطح تحصیلات، پاسخگویان در مقاطع مختلف تحصیلی (دیپلم، کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و بالاتر) طبقه‌بندی شدند. از کل افراد مورد مطالعه ۸ درصد دارای تحصیلات دیپلم، ۱۲ درصد دارای تحصیلات کاردانی، ۶۴ درصد دارای تحصیلات کارشناسی و ۱۰ درصد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر بوده‌اند. سایر موارد بدون پاسخ بوده است. از مجموع آزمودنی‌ها، یک نفر دارای مدرک کارشناسی در رشته مهندسی ترویج و آموزش کشاورزی و ۴۴ نفر دارای مدرکی غیر از مهندسی ترویج و آموزش کشاورزی بوده‌اند. سایر موارد، رشته تحصیلی خود را ذکر ننموده‌اند. این نتیجه نشان می‌دهد که کارکنان ترویج کشاورزی در محدوده تحقیق، دارای تخصص تحصیلی مطابق با پست سازمانی خود نیستند.

از نظر سابقه کار سازمانی، ۸ درصد افراد پاسخگو دارای سابقه کار کمتر از ۵ سال، ۲۶ درصد بین ۵ تا ۱۵ سال، ۵۲ درصد بین ۱۵ تا ۲۵ سال و ۶ درصد بیشتر از ۲۵ سال سابقه کار در سازمان جهاد کشاورزی را دارا بودند. بر اساس سابقه کار ترویجی، ۲۶ درصد افراد کمتر از ۵ سال، ۲۴ درصد بین ۵ تا ۱۰ سال، ۳۴ درصد بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۸ درصد افراد بیشتر از ۲۰ سال سابقه فعالیت داشتند. ضمن آنکه میانگین سابقه کار ترویجی ۱۰/۸۹ سال و واریانس متغیر ۴۵/۲۹ سال برآورد شده است. به منظور بررسی میزان رضایت شغلی کارشناسان، تعداد ۵ سؤال با استفاده از طیف پنج قسمتی لیکرت (جدول ۱) مطرح گردید. پاسخها با توجه به ارزش عددی و محاسبه حداکثر و حداقل مجموعه نمره‌ها برای هر پاسخگو مورد سنجش قرار گرفت.

برای تعیین میزان رضامندی پاسخگویان از شرایط کار، پاسخگویان در دو گروه راضی و ناراضی طبقه‌بندی شدند. توزیع آماری امتیازهای محاسبه شده، نشان می‌دهد ۷۶/۵ درصد از پاسخگویان از وضعیت شغلی خود ناراضی و ۲۳/۵ درصد از پاسخگویان از شرایط کاری خویش راضی بوده‌اند.

ابعاد مختلف خصوصی سازی

جهت سنجش نظر کارشناسان نسبت به فلسفه خصوصی‌سازی ابعاد متفاوت آن به صورت گویه‌هایی مطابق جدول (۲) مطرح گردید.

با توجه به اطلاعات جدول (۲)، کاهش بروکراسی اداری از مهمترین دلایل حرکت به سمت خصوصی‌سازی می‌باشد. چرا که ۷۶ درصد از پاسخگویان بالاترین میزان موافقت خود را با این بعد از فرآیند خصوصی‌سازی بیان داشتند. همچنین مواردی از قبیل واگذاری مالکیت به بخش خصوصی، حذف هرگونه یارانه مستقیم دولت و کنار کشیدن دولت از امور سرمایه‌گذاری به ترتیب با فراوانی ۱۶، ۴ و ۱۲ درصد کمترین اولویت را از نظر پاسخگویان داشته‌اند.

واگذاری فعالیتهای ترویج به بخش خصوصی

فعالیت‌های ترویج کشاورزی معمولاً به امور خدماتی، حمایتی و آموزشی محدود می‌شود که مجموع فعالیت‌های فوق در حال حاضر به وسیله بخش دولتی انجام می‌گردد. در این زمینه نظر کارکنان ترویج نسبت به واگذاری فعالیتهای بخش خصوصی در جدول (۳) ارائه گردیده است.

طبق اطلاعات جدول (۳)، ۸۸ درصد از پاسخگویان با واگذاری فعالیت خدماتی نظیر توزیع نهاده‌ها به بخش خصوصی، ۴۲ درصد با واگذاری فعالیت آموزشی و ۳۴ درصد با واگذاری فعالیت حمایتی به بخش خصوصی موافق می‌باشند. در این راستا بالاترین میزان موافقت با واگذاری فعالیتهای خدماتی به بخش خصوصی بوده است. به این دلیل که کمبود نهاده‌های اولیه، توزیع نابهنگام و نبود پوشش کافی بهره‌برداران منطقه، همیشه از مهمترین معضلات موجود بوده است.

علاوه بر این طبق اطلاعات جدول (۴) در راستای واگذاری برخی فعالیتهای آموزشی ترویجی به بخش خصوصی،

جدول ۱- رضامندی شغلی کارکنان ترویج کشاورزی

بسیار زیاد		زیاد		بی نظر		کم		بسیار کم		توزیع فراوانی	گویه‌ها
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
۱۶	۸	۲۸	۱۴	-	-	۴۰	۲۰	۱۶	۸	فضای اداری یکنواخت و کسب کننده است.	
-	-	۱۲	۶	-	-	۴۲	۲۱	۴۶	۲۳	تفویض اختیار در سازمان بر مبنای شایستگی افراد صورت می‌گیرد.	
-	-	۸	۴	-	-	۳۴	۱۷	۵۸	۲۹	حقوق دریافتی مطابق استحقاق من است.	
۴	۲	۳۴	۱۷	-	-	۵۰	۲۵	۱۲	۶	مدیر اهداف سازمانی را به صورت روشن بیان می‌کند.	
۸	۴	۲۴	۱۲	-	-	۴۸	۲۴	۲۰	۱۰	در تصمیم‌گیری مربوط به شغل خود سهیم هستیم.	

جدول ۲- میزان موافقت کارکنان ترویج با ابعاد مختلف خصوصی سازی

بدون جواب		بسیار زیاد		زیاد		تا حدی		کم		بسیار کم		توزیع فراوانی	ابعاد مختلف خصوصی سازی
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
۴	۲	۲	۱	۱۴	۷	۴۸	۲۴	۱۸	۹	۱۴	۷	واگذاری مالکیت به بخش غیر دولتی	
۲	۱	۱۴	۷	۳۲	۱۶	۳۴	۱۷	۱۶	۸	۲	۱	واگذاری خدمات اجرایی به بخش غیر دولتی	
۶	۳	۴۰	۲۰	۲۲	۱۱	۲۲	۱۱	۶	۳	۴	۲	ایجاد نظام جدید بر اساس بازار رقابتی	
۶	۳	۳۰	۱۵	۴۶	۲۳	۱۶	۸	-	-	۲	۱	حرکت در جهت کاهش بروکراسی اداری	
۴	۲	۲	۱	۲	۱	۳۸	۱۹	۱۶	۸	۳۸	۱۹	حذف هرگونه پارانیه مستقیم دولت	
۶	۳	۱۰	۵	۲	۱	۳۶	۱۸	۲۴	۱۲	۲۲	۱۱	کنار کشیدن دولت از امور سرمایه گذاری	

امتیازهای محاسبه شده نشان می‌دهد ۱۸ درصد افراد گرایش کم، ۴۲ درصد گرایش متوسط و ۴۰ درصد گرایش زیادی نسبت به خصوصی‌سازی خدمات ترویج کشاورزی در منطقه داشته‌اند.

ب) یافته‌های تحلیلی

برای تعیین همبستگی میان متغیرها با متغیر وابسته تحقیق از ضریب همبستگی استفاده شد که نتایج حاصل در جدول (۵) نشان داده شده است.

همانطور که از اطلاعات جدول (۵) استنباط می‌شود همبستگی بین سابقه کار ترویجی با گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی منفی و معنی‌دار است ($r = -0.36, p < 0.01$). این بدان معناست که هراندازه سابقه کار ترویجی بیشتر باشد، گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی کمتر است.

همچنین همبستگی بین رضایت از شرایط کار با گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی منفی و معنی‌دار است ($r = -0.41, p < 0.01$). به عبارت دیگر بین میزان رضایت از شرایط کار با گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. میان سایر متغیرها نظیر سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی و سابقه کار سازمانی با متغیر وابسته تحقیق رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

به منظور مطالعه تفاوت گرایش به خصوصی‌سازی در بین گروه‌های مختلف پاسخگویان با توجه به متغیرهایی نظیر سطح تحصیلات، سنوات خدمت و گروه‌های سنی از آزمون‌های تی-آستیدنت و آنالیز واریانس یکطرفه استفاده شده است که نتایج حاصل در جدول (۶) ارائه شده است.

همانطور که در جدول (۶) نشان داده شده است، بین میانگین دو گروه با سطوح تحصیلی دیپلم و بالاتر از دیپلم در زمینه گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. همچنین طبق اطلاعات جدول (۷) بین گروه‌های با سابقه خدمت متفاوت در ترویج کشاورزی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. آزمون توکی نشان داده است که بین گروه کارکنان با سابقه کار کمتر از پنج سال با سایر گروه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود دارد. علاوه بر این،

مواردی نظیر احیاء و احداث باغات و مزارع نمایشی، تهیه و پخش فیلم و اسلاید، تهیه بروشور، جزوات و نشریات آموزشی به ترتیب اولویت با موافقت ۸۲، ۷۰ و ۶۴ درصد پاسخگویان، به عنوان امور قابل واگذاری به بخش خصوصی مطرح گردید.

مباحث نظری خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی

به منظور سنجش نگرش کارکنان نسبت به مباحث نظری خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی، عباراتی پیرامون بحث فوق مطرح گردید. نتایج نشان دادند که مواردی از قبیل رقابت ترویج بخش دولتی و خصوصی به نفع کشاورز است، موفقیت مروجان خصوصی به میزان استقبال بهره‌برداران از آنان بستگی دارد و بخش خصوصی قابلیت جذب کشاورزان بزرگ را دارا است، به عنوان اولویتهای نخست، انتخاب گردیدند.

مناسب‌ترین شیوه ارائه خدمات ترویج در بخش خصوصی

به منظور سنجش نظر کارکنان ترویج نسبت به مناسب‌ترین شیوه ارائه خدمات در بخش خصوصی به مخاطبان، شیوه‌های متفاوت و مرسوم پرسیده شد. از مجموع پاسخهای ارائه شده از سوی پاسخگویان، مناسب‌ترین شیوه ارائه خدمات ترویج در بخش خصوصی به ترتیب اولویت عبارت بودند از:

۱- ارائه خدمات از طریق تشکلهای کشاورزان

۲- شرکتهای خدمات فنی مشاوره‌ای

۳- ارائه خدمات از طریق مشاوران بخش خصوصی و دریافت حق الزحمه

۴- دایر نمودن مراکز مشورتی درون دهستان

۵- تاسیس دفتر ترویج خصوصی توسط فارغ التحصیلان

۶- استفاده نیمه وقت از امکانات دولتی و دریافت

حق الزحمه در قبال ارائه خدمات

۷- توزیع سهام، اوراق و کوپن.

از مجموع امتیازهای به دست آمده از سؤالات فوق برای هر پاسخگو، میزان گرایش پاسخگویان به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی محاسبه گردید که حداکثر امتیاز محاسبه شده ۲۰۴ و حداقل ۸۳ بوده است. در این رابطه با توجه به امتیازهای کسب شده، پاسخگویان در سه گروه با گرایش کم، متوسط و زیاد طبقه بندی شدند که توزیع آماری

جدول ۳- میزان موافقت کارکنان ترویج با واگذاری فعالیتهای ترویج کشاورزی به بخش خصوصی

توزیع فراوانی بخشها	بسیار مخالف		مخالف		بی نظر		موافق		بسیار موافق		بدون جواب	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
امور حمایتی	۱۲	۲۴	۱۸	۳۶	-	-	۹	۱۸	۸	۱۶	۳	۶
امور آموزشی	۱۵	۳۰	۱۲	۲۴	-	-	۱۶	۳۲	۵	۱۰	۲	۴
امور خدماتی	۱	۲	۴	۸	-	-	۱۷	۳۴	۲۷	۵۴	۱	۲

جدول ۴- میزان موافقت کارکنان ترویج با واگذاری فعالیتهای آموزشی ترویجی به بخش خصوصی

گویه ها	توزیع فراوانی		بسیار مخالف		مخالف		تأحیدی		موافق		بسیار موافق	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
نیاز سنجی برنامه‌های آموزشی ترویجی	۷	۱۴	۱۹	۳۸	-	-	۲۰	۴۰	۴	۸		
برنامه‌ریزی و اجرای بازدیدهای آموزشی	۳	۶	۲۰	۴۰	-	-	۲۳	۴۶	۴	۸		
احیاء و احداث باغات و مزارع نمایشی	۲	۴	۷	۱۴	-	-	۳۰	۶۰	۱۱	۲۲		
تهیه و پخش فیلم و اسلاید آموزشی	۱	۲	۱۴	۲۸	-	-	۳۰	۶۰	۵	۱۰		
تهیه و تولید برشور، جزوات و نشریات آموزشی	۳	۶	۱۵	۳۰	-	-	۱۹	۳۸	۱۳	۲۶		
ارزیابی برنامه‌های آموزشی ترویجی	۶	۱۲	۲۰	۴۰	-	-	۱۹	۳۸	۵	۱۰		

نتیجه گیری و پیشنهادها

موضوع مربوط به حیطة عمل و قلمروی فعالیتهای ترویج در بخش خصوصی بسیار بحث انگیز و قابل تأمل است. توجه سیاست‌های کاهش هزینه و مشارکت بهره‌برداران در

تحلیل واریانس یکطرفه میانگین گروه‌های مختلف با سابقه کار سازمانی متفاوت و گروههای سنی در سازمان، نشانگر هیچگونه تفاوت معنی‌داری نمی‌باشد.

جدول ۵- ضریب همبستگی بین متغیرهای شخصی کارکنان با گرایش به خصوصی سازی ترویج کشاورزی

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
سن	۰/۰۴	۰/۰۶
سطح تحصیلات	۰/۰۸۹	۰/۵۴
سابقه کار ترویجی	-۰/۳۶	۰/۰۱
سابقه کار سازمانی	۰/۰۹	۰/۵۴
رضایت از شرایط کار	-۰/۴۱	۰/۰۰۳

جدول ۶- مقایسه میانگین گرایش به خصوصی سازی بین کارکنان با سطوح تحصیل متفاوت

متغیر (گروه های مورد مطالعه)	میانگین	آماره t	سطح معنی داری
تحصیلات دیپلم	۱۴۳/۲۰	-۱/۴۱	۰/۱۹
با لاتر از دیپلم	۱۶۷/۷۰		

جدول ۷- مقایسه میانگین گرایش به خصوصی سازی بین کارکنان با سابقه کار ترویجی متفاوت

متغیر	میانگین				
	کمتراز پنج سال	بین پنج تا ده سال	بین ده تا پانزده سال	بیشتر از پانزده سال	آماره F
سابقه کار ترویجی	۱۶۸/۰۷A	۱۴۴/۲۵B	۱۴۲/۰B	۱۴۱/۳۵B	۳/۰۲
سطح معنی داری					۰/۰۳

استان خوزستان نمود که یافته‌های حاصل در دو بخش آمار توصیفی و تحلیلی، نتایج زیر را در برداشته است. از آنجا که یافته‌های پژوهش نشان داد تنها ۲ درصد افراد پاسخگو دارای مدرک تحصیلی در رشته مهندسی ترویج و آموزش کشاورزی هستند. ضروری است سازمان جهاد کشاورزی با توجه به تخصص افراد و در انطباق با پست

هزینه‌ها، موضوعی بسیار پیچیده بوده و عوامل متعددی در آن دخیل هستند. برای درک بهتر این پیچیدگی، ابتدا باید ماهیت و مفهوم ترویج، وضعیت موجود، شرایط حاکم در مناطق و تنوع دیدگاه‌های نظری مخاطبان را مورد سنجش قرار داد. بر این اساس، تحقیق حاضر اقدام به بررسی دیدگاه نظری کارکنان ترویج کشاورزی در منطقه شمال غرب

سالانه و حذف بروکراسی اداری، موجب برقراری ارتباط متقابل بین مردم و دولت و ایجاد انگیزه قوی برای مشارکت در برنامه‌های توسعه و انتقال سریع بازخوردها می‌گردد. از آنجاکه تشکلهای کشاورزان می‌تواند به عنوان امری مؤثر در جهت ارائه خدمات کاراً برای اعضاء خود تلقی گردد، باید در زمینه واگذاری فعالیتها به خود مردم در جهت رفع نیازشان اقدام نمود. بخش خصوصی نیز می‌تواند از این نیرو به طور مؤثر استفاده نماید.

بررسی روابط بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته تحقیق یعنی گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی نشان داد که بین متغیرهایی نظیر سن، سطح تحصیلات، رشته تحصیلی و سابقه کار سازمانی با متغیر وابسته تحقیق رابطه معنی‌داری وجود ندارد، اما بین سابقه کار ترویجی و عدم رضایت از شرایط کار با گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی، رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.

بین ویژگی سابقه کار ترویجی و گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی، رابطه منفی و معنی‌داری به وجود آمده است که با مطالعه بیگلریان (۱۳۸۱) مطابقت دارد. این امر از نظر ایجاد حس رقابت کارکنان ترویج بخش دولتی با کارکنان بخش خصوصی، قابل توجه می‌باشد.

عدم رضایت از شرایط کار، عاملی در جهت گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی می‌باشد که در تحقیق حاضر رابطه منفی و معنی‌داری با متغیر وابسته تحقیق داشته است. از نظر رحمانی و زارعی (۱۳۸۲)، محدودیت و نارسایی جدی منابع مالی، تجهیزاتی و مدیریتی سازمان ترویج بخش دولتی از عوامل اصلی جستجو برای بدیل‌های ترویج بخش غیر دولتی می‌باشد. این امر کاملاً منطقی به نظر می‌رسد، چرا که عدم رضایت کارکنان، عدم تأمین آنان و عدم وجود تسهیلات اداری نوعی دلزدگی در آنان ایجاد می‌کند که به دنبال رفع نیازهای خود در دستگاه‌های دیگر خواهند بود. این امر برای پرسنل ترویج در محدوده تحقیق حاضر نیز صادق بوده است. بنابراین می‌توان از نیروهای مجرب سازمان، در بخش خصوصی استفاده کرد.

با توجه به یافته‌های پژوهش توصیه می‌شود که:

سازمانی مربوطه، نسبت به جذب نیروهای مورد نیاز اقدام نماید. بنابراین ضروری است که برنامه‌ریزی صحیحی صورت گیرد تا از فارغ التحصیلان ترویجی بهره‌گیری بیشتری انجام شود.

یافته‌ها نشان داد که ۸۸ درصد افراد با واگذاری امور خدماتی به بخش خصوصی موافق می‌باشند که دلیل آن می‌تواند وجود محدودیت در امر خدمات رسانی به بهره برداران تحت پوشش و عدم رضایت آنان در این زمینه باشد. هر چند این امر از رسالت حقیقی ترویج به دور است، اما متأسفانه، از همان ابتدای فعالیت ترویج با آن گره خورده است.

در مفهوم کلی، خصوصی‌سازی به معنای واگذاری فعالیت‌های دولتی به بخش خصوصی و حذف هر گونه پارانه مستقیم و غیر مستقیم تعریف می‌شود که دلایل بسیاری بر این امر مترتب است. در این خصوص حرکت در جهت کاهش بروکراسی اداری، مهمترین دلیل مطرح شده از سوی پاسخگویان می‌باشد. چرا که حدود ۷۶ درصد از پاسخگویان بالاترین میزان موافقت خود را با این بعد بیان داشته‌اند. از نظر میزان موافقت پاسخگویان با واگذاری امور آموزشی ترویجی به بخش خصوصی مواردی از قبیل اجرا واحداث باغات و مزارع نمایشی، تهیه و پخش فیلم و اسلاید آموزشی، تهیه و تولید بروشور، جزوات و نشریات آموزشی به ترتیب با موافقت ۸۲، ۷۰ و ۶۴ درصد پاسخگویان به عنوان امور قابل واگذاری به بخش خصوصی مطرح گردید. از نظر موافقت آزمودنی‌ها با مباحث خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی ۷۸ درصد از پاسخگویان با گزینه رقابت ترویج بخش دولتی و خصوصی، در مجموع به نفع کشاورز است، موافق بودند.

از نظر نحوه واگذاری خدمات ترویج به بخش خصوصی، ارائه خدمات از طریق تشکلهای کشاورزان در اولویت نخست قرار گرفت. شاید علت انتخاب گزینه تشکلهای کشاورزان، از دید کارکنان ترویج کشاورزی، اهمیت مشارکت مردمی، تقویت تشکلهای وجود اتحادیه‌ها در منطقه باشد.

ظریفیان (۱۳۸۱) معتقد است که سازمان یافتن افراد در تشکلهای، ضمن کاهش بار اجرایی دولت و هزینه‌های

پرسنل مجرب سازمان، می‌تواند بیانگر گزینه مناسبی برای حضور در بخش خصوصی باشند. با توجه به نظر مساعد کارکنان ترویج کشاورزی در خصوص نحوه واگذاری خدمات به بخش خصوصی به صورت تشکل‌های کشاورزان و شرکتهای مشاوره‌ای، می‌توان زمینه را برای ایجاد شرایط مناسب جهت فعالیت تشکلهای، شکل‌دهی به تشکل باغداران، تجهیز تشکل‌ها به منابع و امکانات، تعیین قوانین، ضوابط و شرایط مناسب برای تشکیل مؤسسات ترویج بخش خصوصی فراهم نمود. با توجه به دیدگاه کارکنان ترویج کشاورزی، کلیه زیر بخش‌های ترویج کشاورزی یعنی امور آموزشی، حمایتی و خدماتی، قابلیت واگذاری به بخش خصوصی را دارند. بنابراین حوزه فعالیت بخش خصوصی می‌تواند در چارچوب فوق باشد.

با تکیه بر تشریح وضعیت خدمات ترویج کشاورزی از دید پاسخگویان و اعتقاد آنان به مؤثر بودن رقابت ترویج بخش خصوصی و دولتی، فرایند خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی جهت تعدیل وضعیت حاکم، به عنوان یکی از رهیافت‌های اساسی مورد توجه قرار گیرد. در صورت حرکت در جهت خصوصی‌سازی خدمات ترویج کشاورزی در منطقه، پیروی از الگوی سه مرحله‌ای زمینه‌سازی و ایجاد تسهیلات برای حضور بخش خصوصی، شکل‌گیری و استقرار بخش خصوصی و پایدارسازی فعالیتها از طریق تداوم بخشی به خدمات ضروری بنظر می‌رسد. با توجه به عدم رضایت پرسنل از شرایط کاری خویش و با توجه به وجود همبستگی معنی‌دار بین متغیر مذکور با گرایش به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی، استفاده از

منابع مورد استفاده

- ابراهیمی، ح. (۱۳۸۲). بررسی زمینه‌های خصوصی‌سازی ترویج در بین زارعان شهرستان‌های مرودشت، اقلید و لارستان استان فارس. شیراز. سازمان جهاد کشاورزی، مدیریت ترویج و مشارکت مردمی.
- بیگلریان، م. (۱۳۸۱). بررسی نگرش رؤسا و معاونان سازمان‌های جهاد کشاورزی کشور در خصوص راهکار خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی در ایران. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- پیرو شعبانی، م. (۱۳۷۶). بررسی امکان خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی در شهرستان شهریار/از دید مسئولان، مروجان و ۱۲۰ کشاورزان. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران. توده روستا، م. (۱۳۸۲). خصوصی‌سازی ترویج در کشور، مشکلات و راهکارها. جهاد. شماره ۲۶۱، ص ۲۶-۲۳.
- رحمانی، ص و زارعی، ع. (۱۳۸۲). تأملی بر استفاده بخش خصوصی از ظرفیتهای دولتی ترویج کشاورزی. جهاد. شماره ۲۶۲ و ۲۶۱، ص ۳۹-۳۶.
- شریف‌زاده، ا و مراندزادی، ه. (۱۳۸۱). خصوصی‌سازی در ترویج و چالشهای پیش روی آن. جهاد. شماره ۲۵۳، ص ۳۳-۲۰.
- ظریفیان، ش. (۱۳۸۱). مردمی کردن ترویج. جهاد. شماره ۲۵۲، ص ۹۲-۸۵.
- فرخی، ص. (۱۳۸۰). بررسی نگرش کارشناسان و کشاورزان استان ایلام به خصوصی‌سازی ترویج کشاورزی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- نجفی، غ. (۱۳۸۲). خصوصی‌سازی. جهاد. شماره ۲۶۱، ص ۱۱۶-۱۱۱.
- Qamar, M. K. (2002). Global trends in agricultural extension challenges facing Asia and the Pacific regions. [http://www.FAO.org\(online\)](http://www.FAO.org(online)).
- Saravanan, R. (2001). Privatization of agricultural extension. In: P., Chandra Shekara. (ed.), *Private extension in India*. India: National Institute of Agriculture Extension Management. PP:61-100.

Note

Extension Workers' Attitude Towards Privatization of Agricultural Extension and its Determinant Factors

M. J. Behtash, A. Ajili and P. Ashrafi¹

Abstract

In response to challenges that public extension is facing privatization has become an acceptable choice. This research aims at investigating extension workers' attitudes toward privatization of agricultural extension, in Northwest region of Khuzestan province (Dezful, Andimeshk and Shoush) and determining the effects of personal and professional characteristics on their attitude. Survey research method was used and all extension workers were included in the study. Mail questionnaires were sent to all 50 extension workers in the region and data were analyzed by SPSS. The results showed that there is a negative correlation between independent variables such as job experience and satisfaction of workers and their attitude towards privatization of agricultural extension.

Keywords: Privatization, Public extension, Private extension, Extension workers.

¹- Instructor, Assistant Professor, and graduate student, respectively. Department of Agricultural Extension and Education, Ramin Agriculture and Natural Resources University.
(Email: jafarjafarm@yahoo.com)